ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ
“ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР„

ФАКУЛТЕТ
“СОЦИАЛНИ, СТОПАНСКИ И КОМПЮТЪРНИ НАУКИ„

“КАТЕДРА „ПСИХОЛОГИЯ

ЛУЛУ БАЛУОС

ВЛИЯНИЕ НА СТЕРЕОТИПИТЕ И ПРЕДРАЗСЪДЪЦИТЕ ВЪРХУ СТРЕМЕЖИТЕ И СТАТУСА НА ЖЕНИТЕ В АРАБСКОТО ОБЩЕСТВО

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертационен труд
за присъждане на образователна и научна степен “доктор”,
професионално направление 3.2. „Психология“,
докторска програма „Обща психология“

Научни ръководители:

проф. д-р Ваня Христова

доц. д-р Миглена Иванова-Кръстева

Варна

2026 г.

ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ
“ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР„

ФАКУЛТЕТ
“СОЦИАЛНИ, СТОПАНСКИ И КОМПЮТЪРНИ НАУКИ„

“КАТЕДРА „ПСИХОЛОГИЯ

ЛУЛУ БАЛУОС

ВЛИЯНИЕ НА СТЕРЕОТИПИТЕ И ПРЕДРАЗСЪДЪЦИТЕ ВЪРХУ СТРЕМЕЖИТЕ И СТАТУСА НА ЖЕНИТЕ В АРАБСКОТО ОБЩЕСТВО

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертационен труд
за присъждане на образователна и научна степен “доктор”,
професионално направление 3.2. „Психология“,
докторска програма „Обща психология“

Научни ръководители:

проф. д-р Ваня Христова

доц. д-р Миглена Иванова-Кръстева

Рецензенти:

доц. д-р Цветан Петков

проф. д.пс.н. Галя Герчева

Варна

2026 г.

Дисертацията е в обем от 183 страници и е структурирана във въведение, четири глави, заключение, списък с литературата и приложения. Текстът съдържа три таблици и три фигури. Списъкът с литературните източници се състои от 100 заглавия на иврит, арабски и английски език.

Авторът на дисертационния труд е докторант в самостоятелна форма на обучение в катедра „Психология“ към факултет „Социални, стопански и компютърни науки“ на ВСУ „Черноризец Храбър“.

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита пред научно жури на катедра „Психология” към факултет „Социални, стопански и компютърни науки“ на ВСУ „Черноризец Храбър”.

Защитата на дисертационния труд пред научно жури ще се състои на 20.11.2026 г. от 11:00 ч. в заседателната зала на ВСУ „Черноризец Храбър” на открито заседание на Научното жури. Материалите по защитата са на разположение в канцеларията на катедра „Психология“ към факултет ССКН на ВСУ„Черноризец Храбър” и на интернет адрес www.vfu.bg, раздел „Докторанти”

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Въведение

Настоящото изследване разглежда ролята на стереотипите и предразсъдъците при формирането на стремежите, професионалните пътища и социалния статус на жените в арабското общество в Израел. В този контекст арабските жени заемат позиция на основна точка на пресичане на три различни, частично припокриващи се системи свързани с тяхната социална класификация отнасящи се до пола, принадлежността им към етническо малцинство и културна традиция. Всяка от тези системи генерира набор от очаквания и ограничения, а комбинираното им действие води до сложна форма на маргинализация, която не може да бъде сведена до нито една единствена ос на неравностойно положение. Дисертацията е изградена върху предпоставката, че адекватното разбиране на социалното положение на арабските жени в Израел изисква едновременен анализ на трите системи, а не изолирано третиране на неравенството между половете или статуса на малцинство, както често се е случвало в проведените по-ранни изследвания.

Ангажираността на автора с тази тема се развива в продължение на повече от две десетилетия съвместна академична и професионална дейност, включително директна работа на терен с жени и момичета в арабски общности и официално назначение от 2016 г. за съветник за напредъка на жените в община Рама. Този дългогодишен професионален опит, вместо да функционира като отделен биографичен предговор, е третиран методологично в дисертацията като източник на контекстуални и практически знания, които са повлияли на изграждането на протокола за интервю, избора на тематични рубрики и интерпретацията на разказите на участниците. Теоретичната ориентация на работата е допълнително оформена от формулировката на Симон дьо Бовоар за женствеността като социална конструкция, а не като биологична даденост, което предоставя ранен концептуален речник за анализ на това как половите роли се произвеждат и възпроизвеждат, а не просто се наблюдават.

Във въведението този професионален път е представен като последователност от етапи на все по-задълбочено ангажиране с изследователския проблем, а не като статичен биографичен факт. Първоначалната работа на автора с млади жени, изправени пред решения, свързани с образованието и професионалното развитие, разкрива ежедневните междуличностни механизми, чрез които действат очакванията на семейството и общността; последвалото назначение в общинската администрация разкрива институционалното и

политическото измерение на същия проблем, включително ограниченията на съществуващите програмни подходи към ограничения статус на жените.

Дисертацията изрично се позиционира като отговор на дефицит, установен от автора непосредствено чрез този институционален опит, а именно липсата в съществуващите програмни и политически рамки на интегриран теоретичен подход, способен да обясни защо измеримият напредък на жените във формалното образование не е довел до съответстващ напредък в професионалния и социалния им статус. Тази приложна, извлечена от практиката, мотивация е представена във въведението като допълнение, а не като заместител на прегледа на академичната литература, разработен в глави от първа до четвърта, като емпиричното изследване е предназначено специално да преодолее празнината между тях.

2. Актуалност и значимост на темата на изследването

Актуалността на изследването произтича от три взаимосвързани аспекта - демографски, теоретичен и приложен при формирането на стремежите, професионалните пътища и социалния статус на жените повлияни от стереотипите и предразсъдъците в арабското общество в Израел.

По демографски признак арабските граждани съставляват приблизително една пета от населението на Израел, а жените в това население продължават да регистрират по-ниски нива на участие на пазара на труда и по-ниски показатели за социална мобилност в сравнение както с арабските мъже, така и с еврейските жени, въпреки измеримите подобрения в образователното ниво през последните две десетилетия. Тази постоянна разлика, документирана чрез официални статистически източници, обсъдени в трета глава, показва, че формалният достъп до образование сам по себе си не е достатъчен, за да премахне структурните бариери, които ограничават професионалния и социалния напредък на жените.

В теоретичен аспект дисертацията е насочена към запълването на конкретен дефицит в съществуващата научна литература по изследваната проблематика. Изследванията върху неравенството между половете в Израел до голяма степен са провеждани предимно върху еврейското мнозинство от населението, докато изследванията върху статута на арабското малцинство често третират арабските граждани като недиференцирана категория, без систематично внимание към пола като вътрешна ос на диференциация. Изследванията, които комбинират двете измерения, разглеждайки по-специално как половите и етнически стереотипи си взаимодействат, за да оформят живота на арабските жени, са сравнително малко. Дисертацията е пряко позиционирана в рамките на този дефицит, като се основава и същевременно надгражда отделните направления в научната литература, посветени на

теорията за стереотипите (Олпорт, 1954/1979; Бранд и Реня, 2011), междугруповите отношения в Израел (Бинямини, 1980; Херман и др., 2019; Бар-Тал, 1990) и специфичните за пола стереотипи (Шнабел, 2021; Заатут и Хадж-Яхия, 2016).

В приложен аспект емпирично обоснованото разбиране за това как стереотипите функционират през целия жизнен цикъл на арабските жени е необходимо условие за разработването на ефективни образователни, обществени и политически интервенции. Без подобно разбиране съществува риск интервенциите да бъдат насочени към симптомите на ограничените стремежи, като ниското участие на пазара на труда, без да се засягат наличните в основата им когнитивни и институционални механизми.

Допълнително измерение на актуалността на дисертационното изследване произтича и от последните промени в дискурса на израелската публична политика, в които икономическата интеграция на арабските граждани, и по-специално на арабските жени, все повече се разглежда като въпрос от национален икономически интерес, а не единствено като въпрос на правата на малцинствата или социалното равенство. Макар че това преосмисляне е генерирало подновено политическо внимание и финансиране, насочено към програми за интеграция на пазара на труда, дисертацията се уточнява, че е малко вероятно подобни програми да постигнат заявените си цели, ако не произтичат от адекватно разбиране на специфичните механизми касаещи стереотипизирането, документирани в това изследване. Програмите, разработени около общата логика на интеграция на пазара на труда, без да се обръща внимание на двойната система от външни и вътрешни стереотипи, идентифицирани в трета и четвърта глава, рискуват да възпроизведат същите модели на селективна професионална интеграция във феминизирани области с по-нисък статус, които според резултатите от дисертационното изследване характеризират съществуващия модел на участие на жените на пазара на труда.

Актуалността на темата се подсилва допълнително от наблюдението, че съществуващите интервенционни програми, насочени към статута на жените в арабското общество в Израел, са склонни да бъдат проектирани около общи принципи за равенство между половете, извлечени от изследвания върху еврейско-израелското мнозинство от населението, или, алтернативно, около общи принципи за овластяване на малцинствата, които не правят разлика между опита на арабските мъже и арабските жени. Рамката на дисертационното изследване е пряко насочена към този дефицит, като разглежда пола и етническата принадлежност не като отделни променливи, които следва да бъдат контролирани, а като взаимно обуславящи се измерения на единен житейски опит. Това

преформулиране носи практически последици: то предполага, че интервенциите, предназначени за пола или етническата принадлежност, без да се обръща внимание на съвместното им действие, е малко вероятно да се справят със специфичните сложни бариери, документирани сред участниците в дисертационното изследване.

3. Изследователски проблем

Изследователският проблем, разгледан в настоящата дисертация, произтича от несъответствието между документираните стремежи, таланти и способности на арабските жени в Израел и систематичното ограничаваните на постигнатите резултати от техните образователни и професионални пътища на реализация. Това несъответствие не може да се обясни само с икономически или институционални фактори, а отразява действието на стереотипите и предразсъдъците, които се реализират както външно чрез социални институции, семейни структури и общностни норми, така и вътрешно чрез интернализирането на ограничаващите вярвания относно това което жените могат, трябва и им е позволено да правят. В резултат на това изследователският проблем по своята същност, обхват и последици обхваща два аспекта - структурен и психологически, и колективен и индивидуален.

4. **Цел и задачи на изследването**

Основната цел на настоящото изследване е да се проучат и анализират перцепциите и връзката между стереотипите, предразсъдъците, стремежите и социалния статус на жените в арабското общество в Израел.

За реализирането на така поставената цел следва да се изпълнят следните задачи:

- Да се проучи и систематизира съществуващата теоретична и емпирична литература относно стереотипите, теорията на атрибуцията, социалната категоризация, междугруповите отношения и неравенството между половете, с акцент малцинствените контексти.
- Да се анализира историческата и съвременна динамика на арабското общество в Израел, включително и ролята на традиционните ценности, патриархалните структури и външно наложените стереотипи при формирането на социалното положение на жените.
- Да се проучи влиянието на стереотипите, свързани с пола, семейното положение, етническата принадлежност и професията, върху достъпа на жените до образование, професионално развитие и социално признание.
- Да документират и анализират чрез качествени задълбочени интервюта, преживяванията, стратегиите за справяне и визиите за промяна, изразени от жени от арабското общество в Израел.

- Да се идентифицират повтарящите се модели на устойчивост, самостоятелно действие и съпротива, които жените развиват в отговор на структурните и културните ограничения.
- Да се формулират изводи и практически препоръки, насочени към преподаватели, както и служители отговорни за разработването на политики касаещи изследваният проблем.

5. Обект и предмет на изследването

Обект на изследването са жените в арабското общество в Израел и социалният феномен на стереотипизация и формиране на предразсъдъците и неговото функциониране в арабското общество в Израел, с акцент процесите, на полова, етническа и културна стериотипизация, както и процесите на тяхното формиране, интернализиране и възпроизвеждане в институционален и междуличностен контекст.

Предметът на изследването е фокусиран върху връзката между тези процеси на стереотипизиране и стремежите, професионалните пътища и социалния статус на жените в арабското общество в Израел, касаещи механизмите на формиране на техните перцепции.

Разграничението, направено тук между обект и субект, се описва в дисертацията като нещо повече от формално изискване за структурата на дисертацията. Обектът, стереотипизирането и предразсъдъците като общо социално явление, се разглеждат предимно чрез теоретичния и литературен анализ, представен от първа до четвърта глава, който установява общите механизми, класификации и историческата динамика на стереотипизирането, както като универсален социално-психологически процес, така и като документирано явление конкретно в израелския контекст. Предметът, връзката между това общо явление и специфичния житейски опит на арабските жени, се разглежда предимно чрез емпиричното изследване, описано в главите „Методология“ и „Изводи“. Това разделение между теоретичните и емпиричните компоненти на дисертацията е изрично изложено в началото, за да се изясни на читателя как общото описание на стереотипизирането, разработено в литературния преглед, впоследствие се канализира, изследва и разширява чрез ангажиране със специфичната изследвана популация.

6. Авторова теза

Основната авторова теза е, че стереотипите и предразсъдъците функционират като многопластови, кумулативни механизми за социален контрол, които значително ограничават стремежите и социалния статус на жените в арабското общество в Израел. Тези механизми действат непрекъснато през целия жизнен цикъл - от ранната социализация през официалното

образование, брака, майчинството и в последствие в професионалния живот. Те се подсилват съвместно от външни социални структури и от вътрешно усвоени норми, създавайки условия, при които неравенството се налага и самовъзпроизвежда, вместо да се възприема като резултат от разпознаваеми, оспорими социални договорености.

Същевременно в дисертацията се поддържа и тезата, която се потвърждава и от емпиричните открития, свързани с факта, че жените не са просто пасивни консуматори. В проведените петдесет интервюта, анализирани в изследването, жените последователно развиват разнообразни и смислени стратегии за справяне, адаптация и съпротива, черпейки сили от релационните връзки, професионалната реализация, икономическата си независимост и междупоколенческа отговорност. В дисертацията се застъпва и позицията, че овластяването става възможно дори при ограничаващи условия на функциониране, при условие че индивидуалните усилия на жените са съпроводени от паралелни структурни промени в образованието, политиката и социалните норми. Това е и основната теоретична рамка, предложена в изследването: ограничението, основано на стереотипи, и определената половата принадлежност не са противоположни сили, действащи независимо една от друга, а са динамично взаимосвързани процеси, които трябва да бъдат анализирани заедно.

Тази теза е развита в съзнателно противопоставяне на две алтернативни позиции, открити в съществуващата литература. Първата позиция третира жените в патриархални малцинствени контексти предимно като жертви на структурни ограничения, като се отделя ограничено внимание в анализите и на възможностите на жените за самостоятелно действие и избор; изводите от дисертацията, показват, че тази рамка, макар и да обхваща реални и сериозни ограничения, подценява степента, до която жените активно интерпретират, договарят и понякога преформулират нормите, които управляват живота им. Втората позиция третира индивидуалната устойчивост като достатъчно доказателство, че структурните ограничения се преодоляват ефективно. Поради това тезата на дисертацията е съзнателно позиционирана между тези две крайности, като структурните ограничения и способността за самостоятелно действие и избор се разглеждат като взаимно обуславящи се, а не като взаимно изключващи се обяснения.

7. Методология на изследването

Настоящата дисертация използва качествен изследователски дизайн, който е особено подходящ за изследване на сложни психологически и релационни феномени, изискващи задълбочено разбиране на субективните преживявания, значенията и междуличностната динамика. Изследването се основава на епистемологичната предпоставка, че социалните

явления от този тип могат да бъдат разбрани най-добре посредством перцепциите, интерпретациите и житейския опит на изследваните лица, които са най-пряко засегнати от тях.

Този избор на методология е целенасочен и съдържателно обоснован: тъй като пресечната точка между половите и малцинствените стереотипи при арабските жени в Израел досега не е изследвана като цялостен феномен. Наличните знания позволяват категориите и взаимовръзките да бъдат изведени непосредствено от разказите на самите участнички, вместо да се налага външна аналитична рамка, която би могла да прикрие специфични за тази група измерения на техния опит.

Данните са събрани посредством петдесет полуструктурирани интервюта с жени от арабското общество в Израел, извлечена от професионалните и обществените мрежи на изследователя. Извадката умишлено обхваща широк възрастов диапазон - от двадесет до петдесет години; различни семейни статуси, включително неженени, женени, разведени и овдовели участнички; различни образователни нива - от основно образование до университетски степени; и различни професионални среди, включително учители, адвокати, социални работници, работници във фабрики, шофьори на училищни автобуси, общински служители, обществени работници и домакини. Тази хетерогенност на извадката е предназначена да подпомогне сравнителния анализ на това как стереотипите функционират по различен и по подобен начин в различните социални позиции в арабското общество, вместо да се създаде хомогенно описание, приложимо само за една подгрупа.

Интервютата са проведени индивидуално, записани с писменото съгласие на участничките, транскрибирани изцяло и анализирани чрез тематичен анализ. Кодирането е извършено на последователни етапи: в първоначалния етап на открито кодиране е съставен широк набор от повтарящи се понятия и изрази; в последващия етап на фокусирано кодиране те са групирани в потенциални теми; а на заключителния етап е проверена устойчивостта на тези теми спрямо целия набор от данни, като границите им са прецизирани до момента, в който престават да възникват нови аналитично значими категории. Това представлява достигане на теоретично насищане, съответстващо на традицията на обоснованата теория. По време на целия процес на кодиране е обърнато особено внимание както на повтарящите се модели сред участниците, така и на значимите точки на разминаване, тъй като последните са разглеждани като също толкова значими за разбирането на различните начини, по които стереотипите се преживяват и преодоляват.

Методологичната строгост е подкрепена чрез няколко допълващи се процедури. Преписите са преглеждани многократно спрямо оригиналните аудио записи, за да се провери

точността преди кодирането. Възникващите теми са проверени спрямо негативни и неподкрепящи ги случаи в набора от данни, вместо да бъдат конструирани единствено въз основа на най-показателните или емоционално въздействащи разкази, с цел да се избегне избирателното акцентиране. Предходният професионален опит на изследователя с изследваната група, макар да представлява методологично предимство по отношение на достъпа и контекстуалната интерпретация, е подлаган на рефлексивна оценка през целия анализ: допусканията, произтичащи от предходния професионален опит, са изрично отбелязвани по време на кодирането и съпоставяни с интерпретациите на самите участнички, вместо да ги заместват.

Тази рефлексивна процедура е подробно документирана в методологичната глава като предпазна мярка срещу специфичния за позицията на изследовател с практически професионален опит риск от налагане на предварително формирана интерпретативна рамка върху данните, вместо категориите да бъдат извеждани индуктивно, както изисква възприетият подход на обоснованата теория.

8. Ограничения на изследването

Изследването е фокусирано върху жените от арабското общество в Израел, разглеждано в широк смисъл, обхващащо мюсюлмански, християнски и друзки общности, като същевременно изрично е упоменато, че съществува значително вътрешно разнообразие между и в рамките на тези общности. Констатациите не са предназначени да бъдат статистически обобщавани за всички арабски жени във всички контексти, нито да бъдат прилагани без квалификация за други малцинствени групи в други национални условия; качественият дизайн по своята същност не позволява статистическо обобщаване на резултатите, но същевременно дава възможност за постигане на дълбочина и отчитане на контекстуалните нюанси, които количествените подходи, приложени към същата изследвана група, не биха могли да осигурят.

Използването на извадка, извлечена предимно от собствените професионални мрежи на изследователя, може да е въвело известна степен на социална желателност и степен на подбор към жени, които вече се занимават с някаква форма на професионална или обществена дейност; това ограничение е изрично признато и обсъдено в главата за методологията, заедно с неговите последици за интерпретацията на изводите, свързани с устойчивостта. Признава се и времево ограничение: изследването обхваща опита на жените в рамките на специфичен исторически период и не претендира да представя пълната траектория на развиващия се социален контекст, особено като се има предвид, че нагласите към образованието и заетостта

на жените в арабското общество в Израел са продължили да се променят през периода на събиране и анализ на данни.

Друго ограничение се отнася до ретроспективния характер на голяма част от материала на интервютата в които участниците са били помолени да си припомнят и интерпретират преживявания от детството и ранната зряла възраст. В дисертацията се отчита, че подобни ретроспективни разкази неизбежно представляват реконструкция чрез интерпретативните рамки, които участниците са развили след описаните събития, вместо да представляват директен запис на тези събития, както са се случили; това ограничение се третира в главата за методологията не като методологичен недостатък, който трябва да бъде отстранен, а като присъща характеристика на възприетия качествен подход, ориентиран към значенията, в съответствие с епистемологичната предпоставка на изследването, че значенията, които участниците понастоящем придават на миналия опит, сами по себе си са легитимен и значим обект на анализ.

II. СТРУКТУРА И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Дисертацията е структурирана във въведение, четири глави, заключение, списък с литература и приложения. Общият обем е 183 страници. Основният текст включва три таблици и три фигури, които илюстрират основните теоретични модели и обсъжданите емпирични открития. Списъкът с литература включва 100 източника на иврит, арабски и английски език.

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ

ГЛАВА ПЪРВА: Стереотипите и тяхното влияние

1.1 Атрибуциите и техните последици

1.2 Атрибуциите като стереотипи

1.3 Стереотипите на индивидуално ниво

1.4 Вътрешногрупови стереотипни клъстери

1.5 Междугрупови стереотипни клъстери

ГЛАВА ВТОРА: Формиране на стереотипите

2.1 Образованието като средство за предаване на стереотипи

2.2. Влияние на стереотипните очаквания на преподавателите

2.3. Стереотипите – заплаха и последици

ГЛАВА ТРЕТА: Арабското общество в Израел и неговите стереотипи

3.1 Традиционни ценности в арабско-израелското общество

3.2 Стереотипи, които евреите поддържат за арабите

3.3 Стереотипите в арабското общество

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА: Стереотипи за жените в арабското общество в Израел

4.1 Патерналистична идеология и доброжелателен сексизъм

4.2 Жените и пазарът на труда

4.3 Женски организации и пътища към промяна

МЕТОДОЛОГИЯ

КОНСТАТАЦИИ

ДИСКУСИЯ

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

БИБЛИОГРАФИЯ

ПРИЛОЖЕНИЯ

III. Кратко изложение на дисертационния труд

Във „**Въведението”** на дисертационния труд са посочени актуалността и личната значимост на изследователския проблем, формулирани са изследователският проблем, обект, предмет на изследването, основната теза, целта и специфичните задачи на дисертацията, както и методологията и ограниченията на дисертационното изследване.

Изследването е представено в контекста на личния и професионалния опит на автора, обхващащ повече от две десетилетия работа в областта на социалните услуги и защитата на правата на жените, което представлява съществен източник на познания от практиката, повлиял върху дизайна на емпиричното изследване.

В първа глава „**Стереотипите и тяхното влияние”** са включени пет параграфа. Тя въвежда в тематиката на дисертационното изследване и очертава основните теоретични контексти, свързани с него. В нея се анализират теоретичните основи на стереотипизирането като социално-психологическо явление, основано на теорията за атрибуцията като основна концептуална рамка. Стереотипите се дефинират, следвайки посочената литература, като когнитивни обобщения, които изразяват положителни или отрицателни убеждения за групи от

населението, и се анализират като действащи едновременно като когнитивни схеми и като социални механизми, които запазват неравенството и оправдават съществуващите йерархии.

Главата разглежда подробно теорията за атрибуцията на Вайнер (1985; 2000), анализирайки как мотивационните атрибуции за поведение са организирани в три измерения: източник на причинността, стабилност и възможност за контрол. Посочено е, че тези измерения се отнасят не само до индивидуалните преценки за успех и неуспех, но и до стереотипните атрибуции за социалните групи като цяло. Надграждайки върху модела на Бранд и Реня (2011), главата разграничава три вида стереотипни атрибуции: вътрешни и контролирани (В/К), илюстрирани с атрибуции на мързел или старание; вътрешни и неконтролирани (В/НК), илюстрирани с атрибуции на интелигентност или нейното отсъствие; и външни и неконтролирани (В/НК), илюстрирани с атрибуции на дискриминация или незаслужени привилегии. Тази типология функционира в цялата дисертация като аналитичен инструмент за разграничаване на различните форми на стереотипни преценки, срещани от участниците в емпиричното изследване, особено във връзка с професионалните стереотипи, обсъдени в главата „Изводи“.

Систематичния преглед проследява изследванията на стереотипите от основополагащите изследвания на Олпорт (1954/1979) и Кац и Брейли (1933) до съвременните рамки на това явление. Класическото изследване на Кац и Брейли доказва, че расовите стереотипи последователно приписват негативни характеристики на малцинствените групи, докато привилегироват мнозинството - модел, който, както е посочено, остава емпирично релевантен и в по-нови изследвания. Посочено е, че на тази основа, повечето етнически стереотипи, документирани в литературата, са негативни, облагодетелстват доминиращата група и функционират, за да оправдаят съществуващите социални йерархии, а не да ги опишат неутрално.

Работните дефиниции на стереотип, предразсъдък, атрибуция, вътрешногрупова динамика и междугрупови отношения са формулирани и адаптирани специално към контекста на арабското общество в Израел - стъпка, която се определя като необходимо предварително условие за емпиричния анализ, който следва в последващите глави на дисертационното изследване. Структурата на клъстерите от стереотипи е анализирана с помощта на модела за съдържанието на стереотипите (Къди, Фиске & Глик, 2008), който организира груповите възприятия по двете измерения на топлота и компетентност, генерирайки четири прототипни клъстера: ниска топлота и ниска компетентност (презрение, дехуманизация); ниска топлота и висока компетентност (завист, търсене на изкупителна жертва); висока топлота и ниска

компетентност (съжаление, патернализъм); и висока топлота и висока компетентност (възхищение). В главата групата от полови стереотипи е определена като особено показателен пример за този модел, тъй като той обикновено приписва на жените качества, свързани с общността и грижата за другите, а на мъжете качества, свързани със самостоятелността и активното действие. По този начин се оправдава професионалната сегрегация и се ограничава достъпът на жените до ръководни позиции, модел, който е пряко свързан с патерналистичната идеология, разгледана в Четвърта глава.

В главата допълнително и по-подробно са разгледани петте паратрафа, които структурират последователното развитие на анализа. Първи параграф е посветен на атрибуциите и техните ефекти, установява основополагащото твърдение, че атрибуциите функционират като причинно-следствени обяснения, които индивидите изграждат за дадено поведение, и че тези обяснения носят преки емоционални и поведенчески последици, независимо от тяхната обективна точност. Втори параграф разширява този анализ, за да покаже как атрибуциите, веднъж прилагани многократно към членове на социална категория, а не към отделни индивиди, се превръщат в стереотипи - преход, който главата третира като концептуален мост между индивидуалното познание и колективната социална класификация. Параграф трети разглежда стереотипизирането на ниво индивидуален стереотип, анализирайки как атрибуция на единична черта, като например предположение за емоционалност или зависимост, се обобщава върху цяла категория хора. Параграф четири разглежда вътрешногруповите стереотипни клъстери, в които членовете на една социална група поддържат диференцирани стереотипи за подгрупи в рамките на същата група - феномен, пряко свързан с по-късния анализ на дисертацията на вътрешните стереотипи в арабското общество в трета глава. Параграф пет разглежда клъстерите от междугрупови стереотипи, в които една социална група поддържа съгласуван, многоизмерен набор от стереотипи за различна социална група, предоставяйки концептуалната основа за последващото приложение на Модела за съдържанието на стереотипите в тази глава.

Теоретичният анализ в първа глава завършва с изводи, които потвърждават значението на модела на атрибуцията за обяснението и разбирането на стереотипизирането като текущ социален процес, а не като изолирано когнитивно събитие. Показано е, че стереотипите не са просто когнитивни грешки, а функционират като социални механизми, които поддържат йерархии и разпределят моралната отговорност неравномерно между членовете на групите. Показано е, че измеренията стабилност, локус и контролируемост определят емоционалните и поведенческите реакции към стереотипизираните групи, което прави стереотипните

атрибуции особено ефективни като оправдание за неравенство. Главата заключава, че стереотипното възприятие е по своята същност асиметрично, като облагодетелства доминиращите групи, докато обезценява малцинствата, и че тази асиметрия е особено остра за жените в малцинствените общности, за които е показано, че се сблъскват със сложни слоеве от стереотипи, действащи едновременно по полови и етнически линии. Моделът за съдържанието на стереотипите е установен като централен аналитичен инструмент за дисертацията, предоставяйки концептуалния речник, използван в по-късните глави, за да се характеризира как еврейско-израелските възприятия за арабите и арабските възприятия за арабските жени се комбинират, за да създадат различни модели на междугрупови емоции и поведение.

Допълнителното заключение, извлечено от първа глава, се отнася до връзката между триизмерната атрибуционна типология и клъстера от полови стереотипи, идентифициран чрез Модела за съдържанието на стереотипите. Посочено е, че квадрантът с висока топлота и ниска компетентност на Модела на стереотипно съдържание, свързан с патерналистични нагласи на съжаление и защита, съответства тясно на вътрешните и неконтролирани атрибуции в рамките на типологията на Брандт и Реня (2011), в която черти като емоционалност или зависимост се приписват на жените като фиксирани, неконтролируеми характеристики. Тази теоретична конвергенция, установена аналитично в първа глава, по-късно е потвърдена емпирично в дискусията на доброжелателния сексизъм в четвърта глава, осигурявайки на дисертацията съгласувана теоретична нишка, свързваща общата теория на стереотипите със специфичния анализ на половите стереотипи в арабското общество.

Във втора глава „**Формиране на стереотипите се** ”разглежда формирането и предаването на стереотипи, като се обръща специално внимание на процесите на развитие, образователната среда и специфичния феномен на заплахата от стереотипизиране. Посочва се, че стереотипите не се появяват внезапно в зряла възраст, а се развиват постепенно от ранното детство, оформени от взаимодействието на когнитивното развитие, социалното учене, груповата динамика и културния контекст.

Анализират се и се сравняват три централни теоретични перспективи върху формирането на стереотипи в детството: социокогнитивната перспектива, която проследява как ранното разчитане на видими физически характеристики отстъпва място на по-сложна социална обработка около седемгодишна възраст; перспективата на социалната категоризация, която набляга на формирането на идентичност и предпочитанията в групата като мотивационна динамика, лежаща в основата на придобиването на стереотипи; и

междугруповата теория на развитието, която подчертава ролята на социалния контекст, груповата значимост и влиянието на околната среда. Разглеждат се класически изследвания, включително експериментите с куклите на Кларк и Кларк (1939), за да се демонстрира, че децата от малцинствата могат да интернализират доминиращите обществени стереотипи до степен да развият предразсъдъци срещу членовете на собствената си група, откритие, което предвижда динамиката на интернализация, документирана сред възрастните участници в настоящото изследване.

Ролята на преподавателите в предаването на стереотипи е разгледана подробно. В главата са обобщени резултатите от изследвания, които показват, че стереотипните убеждения на учителите системно влияят върху постиженията на учениците, като половите и етническите предразсъдъци определят разпределението на подкрепата, очакванията и възможностите в класната стая. Фокс (2016) установява, че препоръките и очакванията на учителите относно продължаването на образованието на по-високо равнище се влияят както от етническия произход, така и от пола на учениците. Авдор и Чен (1986), Бен-Цви-Майер, Херц-Лазаровиц и Сефер (1990) и Лазаридес и Уат (2015) допълнително потвърждават, че учителите възприемат и се отнасят по различен начин към момчетата и момичетата, като момчетата по-често се оценяват като академично и поведенчески изявени, а момичетата по-често като социално активни - модел на различно третиране, за който в главата се твърди, че допринася пряко за формирането на самовъзприятията на учениците и последващите им професионални стремежи.

Феноменът „заплаха от стереотип“ е анализиран подробно с позоваване на изследванията на Стийл и Аронсън (1995), Шмадер (2010), Джонс, Инзлихт и Шмадер (2008) и Мангълс и др. (2012). Заплахата от стереотип се определя като психологическо състояние, при което индивидите, осъзнаващи негативен стереотип за своята група, се страхуват да потвърдят този стереотип чрез собственото си представяне. Главата показва, че тази заплаха нарушава капацитета на работната памет, намалява качеството на представяне и пряко пречи на самия процес на обучение. По-специално за жените главата показва, че стереотипната заплаха се активира особено когато половите различия в способностите станат изявени, което води до измеримо намалено представяне в области като математика, включително сред висококвалифицирани лица. Изследването на Мангълс и др. (2012) е подчертано като доказващо, че заплахата от стереотип пречи на ангажираността в самия процес на обучение, намалявайки дълбочината и продължителността на ангажираността с коригираща обратна

връзка, в допълнение към документирания ѝ ефект върху непосредственото изпълнение на задачите.

Допълнително се разграничават откритото и скритото активиране на заплахата от стереотип, разграничение, което става емпирично основно за по-късното обсъждане, в трета глава, на изследването на Хаким (2015) върху арабските студенти в Израел. Явното активиране, при което членството в група и свързаният с него негативен стереотип се изтъкват изрично непосредствено преди задача, е показано в прегледаната литература, че води до най-последователно и директно намаляване на производителността. Скритото активиране, при което членството в група се изтъква косвено, например чрез фини контекстуални сигнали, а не чрез изрично твърдение, е показано, че води до ефекти, които са средно по-малки, но по-променливи при различните индивиди, като в главата се отбелязва, че индивиди с висока базова самоефективност могат при условия на скрито активиране да реагират с компенсаторни усилия, а не с нарушено представяне. Това разграничение се определя в главата като важно от аналитична гледна точка, тъй като предпазва от прилагането на опростен и универсален модел на заплахата от стереотип и вместо това подкрепя по-диференциран модел, при който формата и интензивността на активирането на заплахата и предварителните психологически ресурси на индивида, изложен на нея, съвместно определят получения поведенчески резултат.

Допълнително се разглеждат и модели за формиране на стереотипи, базирани на абстракция и примери, демонстрирайки, че както когнитивните процеси, базирани на схеми, така и тези, базирани на инстанции, допринасят за развитието и поддържането на стереотипи, и че когнитивните потвърдителни пристрастия, чрез които индивидите по-лесно запомнят информация, съответстваща на стереотипи, отколкото информация, несъответстваща на стереотипи, допълнително затвърждават стереотипите, след като те са били формирани.

Главата завършва с обобщение касаещо взаимосвързаните механизми за предаване на стереотипи, включително семейна социализация, влияние от връстници, медийно представяне и образователна практика. Прегледът на изследванията на заплахите от стереотипи потвърждава, че дори финитe и косвени форми на активиране на стереотипи могат да навредят на представянето и ученето, с особени последици за жените и за учениците от малцинствата, работещи в ключови образователни институции. Посочено е, че формирането на стереотипи е многостранен, вкоренен в развитието процес и че макар стереотипите да са дълбоко вкоренени, след като веднъж са установени, те остават отворени за трансформация чрез образование, противодействие на стереотипите, структурирана критична рефлексия и смислен

междугрупов контакт - заключение, което пряко информира за приложените препоръки, разработени в заключителната глава на дисертацията.

Установена е и времева линия на развитието на стереотипите, която става аналитично важна за следващите емпирични глави. Тъй като е доказано, че усвояването на стереотипи започва в ранна детска възраст и се подсилва непрекъснато чрез формалното образование, в изводите се заключава, че образователната система функционира като най-значимото институционално място за подсилване или разрушаване на половите и етническите стереотипи.

В трета глава „**Арабското общество в Израел и неговите стереотипи**”, която се състой от три параграфа се разглеждат социално-демографския профил, културните традиции и динамиката на стереотипите, специфични за арабското общество в Израел. Главата представя статистически данни, извлечени от Централното статистическо бюро на Израел, относно мюсюлманските, християнските и друзките общности, установявайки емпиричната основа за разбиране на социалното позициониране на арабските граждани в израелското общество. Ключово обсъждани показатели включват ниво на участие в работната сила, образователни постижения, структура на домакинствата и регистрация в социалните услуги като се демонстрират устойчиви социално-икономически разлики между арабските и еврейските общности, които рамкират и контекстуализират преживяванията, документирани в изводите.

Направен е цялостен анализ на традиционните ценности в арабско-израелското общество, като фокуса е върху колективистичната културна ориентация, патриархалната семейна организация и йерархичната власт, упражнявана от старейшините мъже върху семейните решения, разпределението на ресурсите и половите роли. Въз основа на рамката на Алмог и Хорнщайн (2008), Джарайси (2012) и Хофстеде (2001), разграничаваща колективизма от индивидуализма. Установено е, че макар традиционните структури исторически да осигуряват социална стабилност и взаимна подкрепа, те също така са налагали значителни ограничения върху индивидуалната автономност, като тези ограничения се отнасят непропорционално върху жените. Процесите на модернизация, разширеният достъп до висше образование и нарастващата интеграция на пазара на труда показват, че тези аспекти се трансформират, макар и обикновено в контекста на продължаващо напрежение между традиционните очаквания и съвременните стремежи, напрежение, което се появява като централна организираща тема в емпиричните открития.

Този анализ на колективистичната семейна структура е ситуиран в рамките на по-широко сравнително обсъждане на това как малцинствените общности в условия на външен политически и социален натиск често засилват механизмите за вътрешна сплотеност, включително засилен семеен авторитет и по-стриктно прилагане на традиционните полови роли, като колективен отговор на възприеманата външна заплаха. Тази динамика, установена аналитично в трета глава чрез обсъждането на рамката на Хофстеде (2001), предоставя обяснение защо патриархалните семейни структури в арабското общество в Израел в някои отношения са се доказали като по-устойчиви на промени от сравними структури в арабските общности извън Израел, които не са подложени на същите условия на малцинствен статус и външни стереотипи; главата твърди, че вътрешното полово ограничение и външният малцинствен статус следователно не са отделни явления, а са причинно-следствено свързани, с последици, които са пряко потвърдени от емпирично разработените в по-късните глави открития за двойната система.

Описани са и съществуващите и развиващите се стереотипи, които евреите имат към арабските граждани, проследявайки тяхното историческо развитие от основополагащото изследване на Бинямини (1980) до по-скорошни трудове на Херман и др. (2019). Изследването на Бинямини показва, че между 1968 и 1979 г. еврейските респонденти приписват силно негативни характеристики на арабите, включително описания на изостаналост, пасивност и морална малоценност, като положителните качества до голяма степен липсват в тези характеристики. По-скорошни изследвания потвърждават, че въпреки че тези възприятия са придобили по-голяма многоизмерност, арабите продължават да се възприемат в израелския публичен дискурс като потенциална заплаха за националната сигурност и социалното сближаване.

Концепцията за делегитимация на Бар-Тал (1990) се разглежда като крайна форма на стереотипизиране, която отрича пълната човечност на външната група, а емпиричното изследване на Камински и Бар-Тал (1996) показва, че специфичният етикет, присвоен на дадена арабска група, определя значително степента на делегитимация, насочена към нея. Прилага се обобщена теория на заплахата (Шварцвалд & Тор-Каспа, 2003), за да се покаже как реалистичните, символичните и междуличностните форми на заплаха се комбинират, за да засилят предразсъдъците, като религиозните и политически консервативни еврейски респонденти отчитат най-високи нива на възприемана заплаха в разгледаните изследвания.

Стереотипите се разглеждат и като действащи в арабското общество и това се позовава на изследванията на Хадар-Шовал, Алон-Тирош и Мораг (2019) и Шамоа-Нир и Разпуркер-

Апфелд (2019; 2020). Тези изследвания разкриват сложна динамика на фаворитизъм в рамките на групата и враждебност към външната група, формирана от религиозност, политически контекст и колективно самочувствие. Изследването на Тейхман и др. (2007) върху арабски деца и юноши показва, че нивото на колективно самочувствие и интензивността на конфликтния контекст заедно оформят силата и посоката на стереотипните вярвания през етапите на развитие. Изследването на Хаким (2015) върху заплахата от стереотипи сред арабските ученици в Израел е анализирано подробно, разкривайки, че косвените и скрити форми на активиране на стереотипи влошават представянето, докато откритото активиране може в някои случаи парадоксално да предизвика компенсаторни реакции сред ученици с висока самоефективност. Проучването на Тейн (2007) върху бедуинското общество в Негев допълнително илюстрира как вътрешногруповите стереотипи, организирани около племенната принадлежност, възпроизвеждат неравенството между поколенията, като очакванията на учителите създават самоизпълняващи се пророчества за намалени академични постижения сред учениците от стигматизирани племенни среди.

Разглеждането на стереотипи, като интериоризирани за дадената група от лица в тази глава е разработено специално, за да се противодейства на тенденцията, идентифицирана в главата като присъстваща в някои по-ранни изследвания на арабското общество в Израел, да се третира общността като вътрешно недиференцирана в своите нагласи и норми. Чрез документиране на различията по религиозност, племенна принадлежност и политическа ориентация, е установено, че интернализираните стереотипи в арабското общество са сами по себе си структурирани и диференцирани, вместо да представляват единен традиционен възглед. Това откритие е пряко свързано с емпиричното изследване, описано в следващите глави, тъй като оправдава умишленото включване в извадката на интервюираните на участници от мюсюлмански, християнски и друзки общности и с различна религиозност и образователен произход, вместо арабското общество в Израел да се третира като хомогенна единица за целите на извадката.

Изводите от трета глава потвърждават, че арабското общество в Израел е структурирано от двойна система от стереотипи, действаща по две взаимодействащи си оси: едната е наложена външно от еврейското мнозинство, а другата действа вътрешно чрез традиционни норми и вътрешногрупова динамика. Анализът в тази глава установява, че арабските жени заемат особено уязвима позиция в рамките на тази двойна система, изправени както пред външни етнически стереотипи от израелското общество като цяло, така и пред вътрешни ограничения, основани на пола, от собствените си общности. Главата допълнително

потвърждава, че заплахата от стереотипи действа като активен механизъм в израелските образователни институции, намалявайки академичните постижения на арабските студенти като цяло, със специфични и усложнени последици за арабските жени, които трябва да се справят едновременно със заплахата от стереотипи, основани на пола и етническата принадлежност, а не последователно.

Допълнително се идентифицира методологично значение, което става централно за дизайна на емпиричното изследване, описано в следващите глави: тъй като външните и интериоризираните стереотипни системи, идентифицирани в трета глава, действат чрез различни институционални канали, правителствената статистика и проучванията на нагласите в обществото на мнозинството, колкото и ценни да са за документиране на външната система, структурно не са в състояние да обхванат вътрешната система, която се предава предимно чрез взаимодействието между семейството и общността, а не чрез документирани институционални процеси. Това откритие директно мотивира избора на дисертацията на качествена, базирана на интервюта методология, тъй като само прякото ангажиране със собствения разказан опит на жените може да направи вътрешната стереотипна система емпирично видима.

В четвърта глава „**Стереотипи за жените в арабското общество в Израел**” , която включва три параграфа се разглеждат специфичните модели, механизми и последици от половите стереотипи в арабското общество в Израел. Описана е и основната теоретична рамка на изследването касаещо разбирането как патерналистичната идеология поддържа неравенството между половете посредством комбинираното действие на доброжелателен и враждебен сексизъм. Позовавайки се на Шнабел (2021), добронамереният сексизъм се определя като съвкупност от нагласи към жените, които привидно са положителни и подчертават закрилата, възхищението и взаимното допълване, но същевременно ограничават самостоятелността на жените, затвърждават традиционните ролеви очаквания и ги поставят в зависимост от мъжкото ръководство и одобрение.

Анализирани са и двойната система от доброжелателен и враждебен сексизъм като съгласуван механизъм за социален контрол. Показано е, че жените, които се съобразяват с традиционните очаквания за скромност, грижа и домакинство, получават социално одобрение и известна степен на защита; жените, които оспорват тези очаквания чрез професионална амбиция, независима мобилност или публична видимост, се сблъскват с критика, изключване и социална стигма. Главата установява, че тази система за контрол действа не единствено чрез мъжката власт, но и чрез интернализиране на полово обусловените вярвания от самите жени,

които, както се вижда в главата, често самите те започват активно да налагат и следят за спазването на нормите в собствените си общности.

Интернализацията по полово обусловените стереотипи се разглежда чрез изследванията на Хадж-Яхия (2003) и Заатут и Хадж-Яхия (2016), които показват, че самите арабски жени могат да възприемат и възпроизвеждат вярвания, които оправдават поведенчески ограничения, включително по отношение на домашното насилие; жените, които поддържат по-традиционни и патриархални възгледи, са по-склонни да оправдават насилието, насочено срещу съпруги, които се отклоняват от нормалните очаквания за пола, което илюстрира дълбочината, до която патриархалните норми могат да проникнат в собствените морални рамки на жените, вместо да останат единствено наложени отвън.

Разгледано е и институционалното и социално вкореняване на половите стереотипи, включително ролите на семейната власт, обществения мониторинг, религиозните рамки и образователните системи при възпроизвеждането и налагането на традиционните норми. Феноменът на социален контрол, основан на честта, е разгледан подробно, демонстрирайки, че поведението на жените е обект на непрекъснато наблюдение не само от мъжете, но и от други жени, особено от по-възрастни роднини, форма на разпределено налагане, за която в главата се твърди, че прави патриархалните норми особено устойчиви и резистентни на промени, предизвикани единствено от формална правна или политическа намеса.

Дискусията в главата за разпределеното прилагане е разработена със специално внимание към ролята на по-възрастните жени като активни участници в поддържането на полово обусловените норми, откритие, което главата поставя в контраст с твърденията, които локализират патриархалното прилагане единствено в рамките на мъжките структури на власт. Чрез документиране на ролята на майките, свекървите и други по-възрастни роднини от женски пол в наблюдението и санкционирането на поведението на по-младите жени, главата установява, че социалният контрол, основан на пола, в арабското общество в Израел действа чрез разпределена мрежа за прилагане, която включва самите жени, в съответствие с по-широкото теоретично твърдение, развито по-рано в главата чрез дискусията на Заатут и Хадж-Яхия (2016), че жените могат самите те активно да налагат и поддържат установените норми, вместо да бъдат единствено обект на ограничения, наложени от мъжете. Това откритие има преки последици за дизайна на интервенцията, тъй като показва, че програмите, насочени изключително към промяна на отношението на мъжете към ролите на жените, вероятно ще адресират само един компонент от по-разпределена система за социален контрол.

Доказателствата за съпротивата и активността на жените се разглеждат систематично като противовес на това обяснение за структурните ограничения. Савайя и Коен (2003) документират критичното осъзнаване на стигмата, свързана с развода, и активната им съпротива срещу социалните последици, които им се налагат. Шапира, Арар и Азиза (2012) показват, че арабските жени на ръководни позиции в образованието срещат значителна съпротива както от непосредствената си среда, така и от институционални участници, и че издигането до такива позиции обикновено изисква изключителна лична инвестиция и външна подкрепа. Лазар (2008) и Херцог и др. (2015) подчертават женските сдружения като важни места за колективно действие, предоставяйки социално санкционирани рамки за организиране, развитие на лидерски качества и социално застъпничество, които действат в рамките на, а не открито срещу границите на общностната легитимност.

Представена е и типология, разграничаваща три регистъра на съпротива, документирани в прегледаната литература: индивидуална когнитивна съпротива, илюстрирана от откритието на Савайя и Коен (2003), че разведените жени развиват критично осъзнаване на стигмата, насочена към тях, дори когато не я оспорват открито; индивидуална поведенческа съпротива, илюстрирана от описанието на Шапира, Арар и Азиза (2012) за жени, които активно се стремят към лидерски позиции въпреки институционалната и общностната съпротива; и колективна организационна съпротива, илюстрирана от описанието на Лазар (2008) и Херцог и др. (2015) за женските асоциации като места за координирано, общностно легитимно застъпничество. Главата твърди, че тези три регистъра не са взаимно изключващи се етапи от един единствен процес на развитие, а представляват наистина различни начини на съпротива, всеки от които носи различни рискове, различна степен на социална видимост и различен потенциал за постигане на трайна институционална промяна, типология, която е директно тествана спрямо емпиричния материал в Тема 4 на главата „Изводи“.

Разгледана е и специфичната роля на участието на жените на пазара на труда за оспорването на традиционните стереотипи. Въпреки че навлизането на жените на пазара на труда се е разширило значително през последните десетилетия, главата показва, че това разширяване се е случило до голяма степен в рамките на професии, кодирани като социално подходящи за жени, предимно образование, социални грижи и социални услуги, а не в области, свързани с власт, техническа експертиза или висока обществена видимост. Главата интерпретира този модел на селективна професионална интеграция едновременно като отражение и засилване на продължаващите професионални стереотипи за пола, а не като доказателство за тяхното разпадане.

Посочена е и ролята на женските организации като отделен и аналитично значим път към промяна, отделен от индивидуалното участие на пазара на труда. Позовавайки се на Лазар (2008) и Херцог и др. (2015), главата показва, че женските сдружения исторически са функционирали като социално легитимирани пространства, в рамките на които колективното лидерство, взаимната подкрепа и постепенното застъпничество за социални промени са могли да бъдат осъществявани, без пряко да се оспорва легитимността на съществуващите полови норми по начин, който би предизвикал открита съпротива от страна на общността. В главата се твърди, че този непряк, колективно организиран път към промяна се е доказал, в няколко документирани случая, като по-траен от индивидуалните актове на съпротива, тъй като разпределя социалния риск от оспорване на половите норми в рамките на призната обществена институция, вместо да концентрира този риск върху една-единствена жена – разграничение, което става емпирично релевантно в разглеждането на женските асоциации в главата „Дискусия“ като един от няколкото документирани пътя на съпротива и промяна.

Изводите от четвърта глава потвърждават, че половите стереотипи, засягащи жените в арабското общество в Израел, са дълбоко вкоренени в патерналистична идеологическа система, която съчетава повърхностно положителни и открито негативни нагласи, за да регулира ролите и поведението на жените. Главата установява, че настъпва трансформация, водена от образованието, интеграцията на пазара на труда и колективното организиране, но че тази трансформация е неравномерна в различните общности и отделни лица и често остава оспорвана както на институционално, така и на междуличностно ниво. Нарастващото присъствие на жените в обществения живот е определено едновременно като резултат от протичащите социални промени и като източник на напрежение спрямо съществуващите норми, като тази динамична напрегнатост главата определя като непосредствения социален контекст, в рамките на който е ситуирано настоящото емпирично изследване.

В изводите допълнително е установено, че доброжелателния сексизъм, а не единствено враждебния сексизъм, е теоретично по-значимия механизъм за обяснение на устойчивостта на ограниченията, документирани в емпиричните глави на дисертацията. Тъй като доброжелателният сексизъм се възприема субективно като защитен и любящ, а не като открито враждебен, в главата се твърди, че той е значително по-устойчив на директно оспорване от враждебния сексизъм, тъй като жените, които се съпротивляват на доброжелателното ограничение, рискуват да бъдат възприемани, включително от самите тях, като отхвърлящи истинска грижа, а не като съпротивляващи се на истинско ограничение. Това теоретично заключение предвижда и по-късно се потвърждава от емпиричния материал,

представен в Тема 1 на глава „Изводи“, в която семейното ограничение често се разказва от участниците по отношение на защита и загриженост, а не по отношение на ограничение или контрол.

В „**Методологията**“ е представен пълния изследователски дизайн, процедурите за събиране на данни и аналитичната рамка на изследването. Качественият подход е избран по-специално поради способността му да улови сложността, дълбочината и контекстуалното значение на житейския опит на жените, изхождайки от методологичната предпоставка, че социалната реалност от този вид се конструира чрез значение, интерпретация и взаимодействие и адекватният достъп до тази реалност изисква постоянна близост до участниците и до социалния контекст, в който са вплетени техните преживявания.

Описан е подробно състава на извадката от петдесет жени, избрани чрез извадка по удобство изведени от професионалните и обществените мрежи на изследователя, като се посочват методологичните последици от тази стратегия за избор на извадки, включително нейните силни страни, при осигуряването на достъп до популация, която иначе би могла да не желае да участва в изследвания от този вид, както и нейните ограничения, включително риска от социална желателност. Описана е подробно процедурата за провеждане на интервютата, включително структурата на предварително планираните отворени въпроси, използвани за насочване на интервютата, предвидените разпоредби за разширяване, уточняване и последващи действия въз основа на отговорите на участниците, както и процедурите, използвани за получаване на информирано съгласие и осигуряване на поверителност. Главата завършва с подробно описание на процедурата за тематичен анализ, включително етапите на открито кодиране, фокусирано кодиране и консолидиране на темите, както и критериите, използвани за определяне на достигането на теоретично насищане.

Допълнително са описани подробно етичните процедури, регулиращи изследването, предвид чувствителността на няколко от обсъжданите теми, които в редица случаи включват преживявания на семейни конфликти, брачни ограничения и във връзка с материала, разгледан в четвърта глава - отношение към домашното насилие. Участниците са информирани предварително за общата тема на интервюто и за правото си да откажат всеки въпрос или да се оттеглят от изследването по всяко време без последствия. Идентификационните данни са променени или пропуснати при представянето на резултатите, а имената, използвани за обозначаване на участниците в цялата глава „Изводи“, са псевдоними, избрани, за да се запази четивността на разказвателния материал, като същевременно се защити поверителността на участниците. Предвид съществуващите

професионални отношения на изследователя с част от изследваните лица, са предприети стъпки за гарантиране на това, че участието действително е доброволно и не е било възприемано от участниците като продължение на съществуващи професионални отношения, като този въпрос е разгледан като част от по-широкия рефлексивен анализ на двойствената позиция на изследователя едновременно като практик и академичен изследовател.

В раздела „Изводи“ са представени резултатите от тематичния анализ на петдесетте интервюта, проведени с жени от арабското общество в Израел. Разработени са пет всеобхватни теми, всяка от които отразява набор от значения, които се повтарят последователно в разказите на участничките, като същевременно запазват важни вариации, отразяващи разликите в социалния произход, жизнения етап и индивидуалните обстоятелства. Темите са представени по-долу в разширен вид, като интегрират илюстративен материал от собствените разкази на участничките, заедно с аналитичната интерпретация, разработена в дисертацията.

Тема 1: Семейни и социални ограничения

Първата тема документира как образователното, професионалното и личностното развитие на жените е било оформено от ранна възраст от семейните структури и очакванията, свързани с пола. Родителските нагласи често са отдавали приоритет на образователните инвестиции на синовете, докато са насочвали дъщерите към брак и домакински роли. Участниците си спомнят, че им е бил отказван достъп до университет или професионално обучение не главно поради финансови затруднения, а защото дъщерите са били разглеждани като временни членове на родното домакинство, предназначени за преместване в семейно домакинство. Както заявява една участничка, Далал, в нейното домакинство на момичетата не е било позволено да се самоутвърждават или да „вдигат глава“, а братята ѝ са осъществявали непрекъснато наблюдение върху нейната свобода на придвижване, което демонстрира, че патриархалната власт в този случай е била разпределена между множество членове на семейството, а не е била концентрирана единствено в бащата.

Анализът на Тема 1 допълнително разграничава ограничението, упражнявано чрез изрична забрана, от ограничението, упражнявано чрез структуриране на наличния избор. В няколко разказа, включително този на Далал, участниците не описват в абсолютни термини, че им е забранено да се стремят към образование или работа; по-скоро те описват стесняване на обхвата от възможности, представени им като легитимни от самото начало, така че алтернативите извън този стеснен обхват никога не са били сериозно разглеждани като налични избори, нито от самата участничка, нито от нейното семейство. Това разграничение е

разгледано в анализа като аналитично значимо, тъй като показва, че ограниченията на семейно ниво често са действали преди момента на вземане на изрично решение, чрез предварителното формиране на това, което се е възприемало като възможна за обмисляне опция, а не чрез оспорване на вече взети решения. В главата се твърди, че интервенциите, насочени единствено към подкрепа на жените в момента на вземане на изрично решение, например чрез кариерно консултиране, предлагано в момента на кандидатстване в университет, следователно е вероятно да пристигнат твърде късно, за да се справят с ограничението, което вече е действало по-рано, на нивото на което опциите някога са били представяни като легитимни.

В много разкази е показано, че бракът е разширил, а не е намалил тези ограничения, като съпрузите са упражнявали контрол върху заетостта, свобода на придвижване и възможностите за личностно развитие. Няколко участници описаха разработването на стратегии за скриване и преговори, за да запазят фрагменти от личната автономия в рамките на брака. Показано е, че майчинството е утежнило допълнително тези предизвикателства, поглъщайки времето и емоционалната енергия на жените по начини, които оставят малко място за устойчиви лични или професионални инвестиции. Анализът, разработен в тази тема, установява, че документираното неравенство не е породено от изолирани драматични събития, а се е натрупало чрез рутинни, ежедневни процеси, обикновени разговори, забрани и очаквания, които заедно са създали траен модел на ограничени възможности през целия жизнен цикъл.

Кумулативният характер на това ограничение, определен като централна аналитична характеристика на Тема 1, отличава настоящите изводи от твърденията, които локализират неравенството между половете предимно в отделни, идентифицируеми актове на дискриминация. Вместо това данните показват модел на разпределено, слабо видимо ограничение, което действа чрез рутинно взаимодействие в домакинството, а не чрез единични драматични интервенции, което има преки последици за дизайна на интервенцията: мерките, насочени само към справяне с явни или драматични случаи на ограничение, е малко вероятно да достигнат до по-дифузните, кумулативни процеси, документирани тук. Темата допълнително разкрива генерационни вариации в интензивността на семейните ограничения, като участниците, които са се оженили по-рано в изследвания период, описват значително по-рестриктивни условия от по-младите участници, което предполага постепенно, макар и неравномерно, разхлабване на ограниченията на семейно ниво с течение на времето, в съответствие с процесите на модернизация, обсъдени в трета глава.

Тема 2: Стремежи срещу реалност

Втората тема описва постоянното напрежение между личните стремежи на жените и социалните реалности, които са ги ограничавали. Много от участничките съобщават за ясни и емоционално значими стремежи, формирани в детството и юношеството, включително стремежи към кариера в медицината, правото, медицинските сестри, архитектурата и преподаването, стремежи, за които анализът показва, че са се основавали на документиран академичен талант и постижения, а не на нереалистични амбиции. Една участничка, Доаа, описва как се е стремяла да стане учителка по английски език и е получила благоприятни препоръки от собствените си учители въз основа на високи академични резултати, преди семейството ѝ да ѝ откаже да продължи обучението си след завършване на средно образование; обяснението на баща ѝ, което определя по-нататъшното образование като финансово разточително предвид очакването за евентуален брак, илюстрира специфичната полова логика, чрез която образованието на дъщерите е било обезценено спрямо това на синовете.

Анализът показва, че процесът, чрез който стремежите са били потискани, е бил кумулативен, а не резултат от някакво единично решаващо събитие: образователните и професионалните възможности са били многократно отлагани, докато станат практически недостижими. Много жени са се адаптирали, като са се насочвали към професии, считани за социално приемливи, включително преподавателска работа, работа в общността и административни длъжности, а анализът показва, че тези компромиси са били преживявани с немалка доза противоречиви чувства; някои участнички съобщават за истинско удовлетворение от адаптираните кариери, докато други описват трайно чувство на загуба. Една участничка, Мона, описва как натискът да се омъжи след средно образование е изместил собствените ѝ кариерни стремежи върху децата ѝ, заявявайки, че амбицията ѝ на практика се е фокусирала не върху себе си, а върху бъдещето на децата ѝ. Това изместване на стремежите от себе си към следващите поколения е идентифицирано от анализа като значително междугенерационно измерение на ограничените възможности, което се появява на видно място в Тема 5 по-долу.

Анализът, разработен по Тема 2, разграничава три отделни модела, чрез които разликата между стремеж и резултат е била управлявана от участниците, съответстващи на разликите в степента на окончателност, с която първоначалният стремеж е бил изоставен. В първия модел, илюстриран от разказа на Доаа, първоначалният стремеж е бил изоставен в една единствена идентифицируема преходна точка - края на средното образование, след което не е докладван по-нататъшен опит за възобновяване на първоначалния образователен или кариерен

път. Във втория модел, илюстриран от участници, които описват многократно отлагане, първоначалният стремеж не е бил изоставен напълно, а е бил отложен през множество последователни преходни точки - брак, раждане и последващи семейни задължения, като всяко отлагане намалява практическата вероятност за евентуално възобновяване, без да е необходимо изрично решение за изоставяне на целта. В третия модел, илюстриран от разказа на Мона, първоначалният стремеж не е бил изоставен, а трансформиран, пренасочен от собствения житейски път на участника към живота на неговите деца - модел, който дисертацията третира като отделна форма на адаптация, а не като директна загуба, тъй като запазва основната стойност, прикрепена към първоначалния стремеж, като същевременно премества целевия му бенефициент. Тази тричастна типология е представена като усъвършенстване на общата тема за стремежите срещу реалността, предлагайки по-прецизно описание на различните механизми, чрез които ограничените стремежи се обработват и управляват във времето.

Тема 3: Преживявания на стереотипи и предразсъдъци

Третата тема документира гамата от припокриващи се форми на социално осъждане, с които се сблъскват участниците. Разведените жени са се сблъсквали с особено силна стигма, често възприемана като морално подозрителна, социално нестабилна или с понижен статус, независимо от действителните обстоятелства на развода им. Една участничка, Мириам, описва широко разпространените стереотипи за разведените жени, предполагаемо търсещи повторен брак, наред с професионалните стереотипи, които я свеждат до предположения за домашна пригодност, а не до призната компетентност; нейният разказ показва, че стигмата, свързана с развода, се простира далеч отвъд самото семейно положение, за да подкопае активно професионалната легитимност.

Доказано е, че професионалните стереотипи систематично насочват жените към преподаване, грижи за близки и съседни на домакинските роли, като същевременно активно обезкуражават навлизането в престижни или мъжки области. Една участничка, Ахлас, обясни, че е започнала учителската професия, защото съпругът и родителите ѝ я смятат за най-подходящата роля за майка, докато собствената ѝ амбиция да учи право е била третирана от семейството ѝ като непостижима. В рамките на по-широкото израелско общество участничките описват допълнителни слоеве от предразсъдъци, свързани с етническа принадлежност, религия, акцент и видима културна идентичност; Далал съобщава, че в еврейската институционална среда е била сведена до общата категория „арабска майка“, като индивидуалните ѝ професионални способности са засенчени от етническата категоризация,

докато Ясмин описва, че е била третирана като общ етикет „жена от селото“ – етикет, който отрича признаването на професионалната компетентност преди всяка възможност за нейното демонстриране.

Взети заедно, събраните по Тема 3 разкази показват, че участниците са преживели стереотипизирането като действащо на два различни фронта, които често са били активирани в рамките на едно и също взаимодействие, а не в отделни сфери на живота. В арабските общества стереотипизирането е било съсредоточено върху семейното положение, професионалната пригодност и съответствието с очакванията за поведение, основани на пола; в еврейско-израелските институционални среди стереотипизирането е било съсредоточено върху етническата категоризация, която е надделявала над индивидуалната професионална идентичност. Няколко участници изрично описаха преминаването между тези два режима на стереотипизиране в рамките на един работен ден – модел, който анализът идентифицира като пряко емпирично потвърждение на сложния, двусистемен модел на стереотипизиране, разработен теоретично в Трета и Четвърта глава на дисертацията.

Тема 4: Стратегии за справяне и пътища към устойчивост

Четвъртата тема документира разнообразните стратегии, чрез които жените са се справяли с трудностите, описани в предходните теми. Многобройни разкази показват, че децата и семейството са функционирали като основни мотивационни котви, поддържащи жените през трудни периоди. Често се оказва, че професионалната цел произтича директно от по-ранни лични трудности: няколко жени са се заели със социална работа, развитие на общността или образование, именно защото са се идентифицирали лично с групите, на които са се стремили да помогнат. Една участничка, Рана, описва работата си по подпомагане на семейства в затруднено положение чрез обществена организация като осигуряваща чувство за мисия, основано на собствения ѝ предишен опит на безпомощност.

Икономическата независимост се очертава от анализа като особено мощно измерение на устойчивостта, като дори физически взискателният или социално стигматизиран труд е описан от участниците като дълбок източник на достойнство и самоуважение. Една участничка, Падва, която е работила в текстилна фабрика в продължение на двадесет и пет години, описва изтощителния характер на работата, наред с ролята ѝ да ѝ позволява да отглежда децата си с достойнство. Друга участничка, Иман, която работи като шофьор на училищен автобус въпреки социалната стигма, свързана с професията, потвърждава работата си като уважавана и изрично заявява, че не се срамува от нея. И двата разказа се интерпретират от анализа като демонстриращи, че устойчивостта в тази популация е

функционирала не като пасивна издръжливост, а като активно, непрекъснато настояване за самоуважение, поддържано в рамките на структурно ограничени условия.

Друг модел, идентифициран в рамките на Тема 4, се отнася до разграничението между стратегии за устойчивост, ориентирани към смисъла, илюстрирани от разказа на Рана за професионалната цел, произтичаща от лични трудности, и стратегии за устойчивост, ориентирани към независимост, илюстрирани от разказите на Падва и Иман за достойнството, произтичащо от самия платен труд. Макар че тези две ориентации често съществуват едновременно в рамките на разказа на един и същ участник, анализът ги третира като аналитично различни стратегии, тъй като участниците, които наблягат на ориентираната към смисъла устойчивост, са склонни да описват професионалните си избори от гледна точка на служба на другите, докато участниците, които наблягат на ориентираната към независимостта устойчивост, са склонни да описват професионалните си избори от гледна точка на самодостатъчност и свобода от зависимост от мъже членове на семейството, разграничение, което определя типологията на стратегиите за справяне, представени като методологичен принос в Раздел IV по-долу.

Тема 5: Визии за промяна и бъдещи насоки

Петата тема представя далновидни разкази на участниците за желана и очаквана трансформация. Образованието е последователно идентифицирано във всички разкази като най-мощния наличен инструмент за овластяване. Една участничка, Мириам, описва настояването на баща си поне една дъщеря в семейството да посещава университет, въпреки финансовите затруднения, като умишлено и последващо прекъсване на наследените модели на ограничаване. Самочувствието е представено в множество разкази като психологически ресурс, който участниците считат за необходимо да култивират вътрешно, именно защото външното признание не може да се предположи надеждно; една участничка, Мона, формулира това директно, описвайки умишлен вътрешен ангажимент към самоуважение при липса на външно потвърждение.

Много от участниците изразиха силно и ясно изразено чувство за междупоколенческа отговорност. Една участничка, Рания, описа продължаващата си упоритост в работата и ученето като умишлено послание към дъщерите си относно способността на жените да постигат успехи въпреки трудностите. Друга участничка, Муна, описа как е превърнала собствените си отнети кариерни стремежи, след ранния брак и майчинството, в изрични насоки към децата си да преследват това, което самата тя не е успяла да преследва, оформени като умишлено усилие да предотврати повторението на собствения си ограничен път в

следващото поколение. Тези разкази колективно показват, че визиите на участничките за промяна са били предимно релационни и междупоколенчески по характер, а не тясно индивидуални, откритие, което има преки последици за дизайна на интервенциите, обсъдени в Заключението.

В „**Дискусията**“ се анализират представените по-горе резултати в контекста на съществуващата теоретична и емпирична литература и развива основния интерпретативен синтез на дисертацията. Доказва се, че перцепциите и опитът на участниците съответства в голяма степен на моделите, документирани в изследванията върху патриархалния контрол на достъпа (Куедер, 2006), полово обусловените организационни структури (Акер, 1990), социалното конструиране на женствеността (Шараби, 2010) и междусекторното неравенство (Креншоу, 1991), като същевременно разширява тази литература чрез специфичния емпиричен материал, генериран от настоящото изследване.

Дискусията показва, че семейните и социалните ограничения, действат както практически, като ограничават достъпа на жените до материални и образователни ресурси, така и символично, като оформят това, към което жените започват да вярват, че имат право да се стремят на първо място. Констатациите подкрепят и разширяват анализа на Гури-Розенблит (2009) върху образователните бариери в консервативните малцинствени контексти, като същевременно демонстрират, че жените развиват сложни и разнообразни стратегии за адаптация и съпротива, които по-ранните, по-структурно фокусирани обяснения са склонни да бъдат недостатъчно представени. Дискусията се основава на екологичния модел на устойчивост на Унгар (2008), за да интерпретира стратегиите за справяне на участниците като фундаментално релационни, а не чисто индивидуални феномени, в съответствие със силно релационния и междугенерационен характер и се основава на подхода на Сен (1999), базиран на способностите, за да обясни защо икономическата независимост, носи значение за участниците, което значително надвишава самата ѝ материална стойност, функционирайки вместо това като централно средство за упражняване на лична свобода на действие и достойнство.

Рамката за интерсекционалност на Креншоу (1991) е приложена, за да се докаже, че арабските жени в Израел заемат отличително социално място, породено от взаимодействието на пол, етническа принадлежност, религия, класа и брачно положение, и че тяхната маргинализация не е адекватно разбрана като проста сума от тези отделни оси, а произтича от тяхната специфична, взаимно конститутивна конфигурация - заключение, пряко подкрепено от сложните форми на стереотипизиране. Дискусията допълнително прилага концепцията на

Акер (1990) за полово обусловената подструктура на организациите, за да обясни защо професионалните избори на участниците, многократно се насочват към области, вече кодирани като съвместими с женствеността, и защо навлизането в по-автономни или по-високостатусни сектори продължава да представлява структурна трудност, дори когато формалните бариери пред участието на жените на пазара на труда са намалели.

Дискусията отделя специално внимание и на семейното положение която е получила сравнително ограничено внимание в съществуващата литература по отношение на пола, етническата принадлежност и класата. Изводите, документират, че семейното положение функционира в тази популация като независима ос на стереотипизиране, а не като обикновен модификатор на полови стереотипи; разведените жени са подложени на специфична и отделна форма на стигма, която съчетава предположения за сексуална наличност, морална нестабилност и намалена професионална компетентност, нито едно от които не се отнася в същата форма за омъжени или никога неомъжени жени. Дискусията твърди, че това откритие разширява рамката на Креншоу (1991), като демонстрира, че семейното положение трябва да се третира като структурно значима интерсекционална категория в изследванията на жените от малцинствата, наред с по-често разглежданите категории пол, етническа принадлежност, религия и класа, и предлага това разширение като допълнителен теоретичен принос на дисертацията.

Разгледана е и „цената на устойчивостта”, установена в рамките на получените резултати, като се аргументира, че стратегиите за справяне на участничките, макар и доказано ефективни и заслужаващи признание, са изисквали значителни лични жертви, прикриване, продължително претоварване с работа и постоянна емоционална самодисциплина. Описано е, че жените в изследването са активни морални и социални субекти, чиято упоритост, креативност и междугенерационна ориентация представляват истински ресурси за социална трансформация, като същевременно настоява, че тези индивидуални ресурси не могат да заместят структурните и институционалните промени, посочени в заключителните препоръки на дисертацията.

Разгледани са и последиците от откритията за теоретичната литература относно заплахата от стереотипите. Макар че тази литература е разработена предимно чрез контролирани, базирани на представянето проучвания, проведени в образователни и тестови условия, настоящите открития разширяват конструкцията в областта на дългосрочното вземане на професионални и жизнени решения, което предполага, че заплахата от стереотипи действа не само на ниво изпълнение на отделни задачи, както в изследванията на Стийл и

Аронсън (1995) и Мангълс и др. (2012), но и на ниво кумулативно формиране на стремежи през години и десетилетия.

В „Заключението” са обединени основните изводи от дисертацията като цяло. То потвърждава основната теза, че стереотипите и предразсъдъците функционират като кумулативни, многопластови механизми за социален контрол, които значително оформят стремежите и социалния статус на жените в арабското общество в Израел. Показано е, че тези механизми действат непрекъснато през целия жизнен цикъл, от ранната социализация през образованието, брака, майчинството и професионалния живот, и се подсилват съвместно от външни социални структури и от вътрешно усвоени норми.

Същевременно въз основа на емпиричните открития в заключението се подчертава, че жените не са пасивни получатели на тези ограничаващи сили. Тяхната демонстрирана способност за устойчивост, креативност и междугенерационна ориентация се определя като важен социален ресурс сама по себе си. Изводите сочат необходимостта от координирани интервенции, действащи едновременно на множество нива: разширяване на достъпа на жените до висше образование; оспорване на професионалната сегрегация чрез активна подкрепа за навлизането на жените в области извън традиционно феминизираните професии; намаляване на стигмата, насочена към разведените жени; справяне с етническата дискриминация в израелската институционална среда; и укрепване на самочувствието на младите жени от ранна възраст, преди ограничените стремежи да се затвърдят.

В дисертацията се установява, че смислената социална промяна в тази област изисква едновременно ангажиране с културните норми, институционалните структури и индивидуалните психологически ресурси и че никое отделно ниво на интервенция не е достатъчно само по себе си. Упоритостта на жените, образователните инвестиции и колективната, междугенерационна визия вече водят до постепенна трансформация в арабското общество в Израел. Чрез целенасочено усилване и структурна подкрепа на тези процеси, изследователи, преподаватели, политици и лидери на общностите са в позиция да допринесат смислено за по-справедливо и равноправно бъдеще за арабските жени в Израел.

Заключението превръща емпиричните и теоретичните изводи на дисертацията в набор от специфични, приоритизирани насоки за бъдещи действия и по-нататъшни изследвания. По отношение на образованието, изводите показват, че интервенциите трябва да са насочени към периода непосредствено след средното образование, като критичния момент, в който стремежът е най-често и най-значително възпрепятстван, вместо да се концентрират ресурси изключително върху по-ранни или по-късни етапи от образователния път. По отношение на

професионалната сегрегация, изводите показват, че интервенциите трябва да са насочени не само към достъпа до висше образование в нетрадиционни области, но и към социалната легитимност на присъствието на жените в тях, тъй като формалният достъп без социална легитимност води само до частична интеграция. По отношение на разведените жени, изводите показват специфична и до голяма степен нерешена нужда от целенасочени усилия за дестигматизация, предвид отчетливата и сложна форма на стигмата.

IV.Научни и приложни приноси

1. Дисертационното изследване запълва специфична теоретична празнина, свързана с интернационалното изследване на стереотипите и неравенството между половете в арабските малцинствени общности в Израел.

2. Въз основа на проучването на съществуващите теоретични възгледи по разглежданата проблематика е представен систематичен теоретичен анализ на теорията за атрибуцията и моделите стереотип-съдържание, като е предложена оригинална концептуална рамка отнасяща се до разбирането на стереотипите, като функциониращи едновременно като когнитивни, социални и институционални механизми, като тази рамка е специално адаптирана и приложена към контекста на арабските жени в Израел.

3. Посредством систематизирането на съществуващите теоретични перспективи в комбинация с оригинални емпирични данни, в дисертацията се дообогатява авторската интерпретация на връзката между интернализацията на стереотипите, заплахата от стереотипите и ограничените стремежи сред арабските жени, като се идентифицират интернализацията и заплахата като аналитично различни, но емпирично взаимодействащи си механизми.

4. Представени са емпирични доказателства, базирани на качествени изследвания, които предоставят задълбочени изводи относно основните механизми, посредством които стереотипите се предават през целия живот.

5. Получените резултати подчертават значението на политиките касаещи разработването на целенасочени образователни, обществени и политически програми, насочени към намаляване на основаните на стереотипите бариери пред напредъка на арабските жени. Разработен е модел на многостепенна интервенция, обхващащ структурна реформа, институционални промени и психосоциална подкрепа с практическа насоченост формулирана от самите изследвани лица.

6. Резултатите от дисертационното изследване са систематизирани и адаптирани за прилагане в образователните процеси и социална работа, изследвания на пола, психологическа интервенция, програми за образователна политика, предоставяйки аргументирана основа за разработване на учебни материали и ресурси за професионално развитие за практикуващи, работещи с арабски жени и момичета в Израел.

V. ПУБЛИКАЦИИ, СВЪРЗАНИ С ДИСЕРТАЦИОННИЯТ ТРУД

Резултатите от дисертационното изследване са представени в следните публикации:

1. **Lulu Balous (2026).** Gender and family support in arab society and its impact on women's status and strengthening their personality. // e-Journal VFU "Chernorizets Hrabar", Bulgaria, section Psychology. Issue25, pp. 31-42. https://doi.org/10.53606/evfu.25.31-42
2. **Lulu Balous (2026).** Stereotypes and their impact on a person's personal development. // e-Journal VFU "Chernorizets Hrabar", Bulgaria, section Psychology. Issue25, pp. 23-29. https://doi.org/10.53606/evfu.25.23-29
3. **Lulu Balous (2025).** Economic violence in the family in israel: an invisible form of control and the ethical responsibility of the state when control over money becomes control over life. // e-Journal VFU "Chernorizets Hrabar", Bulgaria, section Psychology. Issue 24, pp. 820-827. https://doi.org/10.53606/evfu.24.820-827
4. **Lulu Balous (2025).** Arab women in the middle east and the labor market: barriers and obstacles to choosing a profession. // e-Journal VFU "Chernorizets Hrabar", Bulgaria, section Psychology. Issue 24, pp. 810-819 https://doi.org/10.53606/evfu.24.810-819